

Profiel en ervaring van de deelnemers aan de Examencommissie en het Tweedekansonderwijs in Vlaanderen

Ignace Glorieux, Ryfka Heyman, Marc Jegers en Maaike Taelman

Vakgroep sociologie en Vakgroep micro-economie van de profit en de non-profitsector, Vrije Universiteit Brussel

Inhoudstafel

1. Inleiding
2. Data
3. Profiel van de deelnemers aan de Examencommissie en het Tweedekansonderwijs
4. Ervaring van de deelnemers aan de Examencommissie en het Tweedekansonderwijs
5. Wie is er minder vertegenwoordigd in de Examencommissie en het Tweedekansonderwijs?
6. Besluit
7. Bibliografie

1. INLEIDING

Om uiteenlopende redenen kent niet iedereen een probleemloze schoolloopbaan en verlaten sommigen het onderwijs vóór het behalen van een diploma. Die groep wordt in de literatuur gedefinieerd als voortijdige schoolverlaters of ongekwalificeerde uitstroom. In 2007 telde België 12,1% voortijdige uitstromers in het secundair onderwijs (Steunpunt Werk en Sociale Economie, 2009). De focus in dit artikel ligt op diegenen die het secundair onderwijs verlaten zonder diploma. Een deel van deze groep beslist alsnog het diploma secundair onderwijs te behalen via het systeem van de Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap (EC) of via het Tweedekansonderwijs (TKO). Deze groep omschrijven we als herkansers. We gaan in dit artikel dieper in op wie er wel en wie er niet herkanst.

In Vlaanderen bestaan twee alternatieve mogelijkheden om het diploma secundair onderwijs te behalen na het verlaten van de middelbare school. Enerzijds kan dat via de EC, anderzijds via het TKO. De EC organiseert tweemaal per jaar examens die leiden tot het diploma secundair onderwijs. Er zijn geen inschrijvingsvoorwaarden. Iedereen kan er terecht, ongeacht leeftijd, achtergrond, schoolervaring... De EC voorziet een leerplan, een overzicht van boeken die gebruikt kunnen worden bij de studies en organiseert uitsluitend examens (Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming, 2007). De EC is met andere woorden een systeem gebaseerd op zelfstudie. De kandidaten moeten zelf op zoek gaan naar geschikt studiemateriaal en moeten dit op eigen houtje verwerken. De EC spreekt daardoor veel jongeren aan die schoolmoe zijn en liever zelfstandig studeren zonder school te moeten lopen. Niet alle kandidaten van de EC zijn echter voortijdige schoolverlaters. Jongeren die privé- of huisonderwijs volgen komen ook bij de EC terecht voor het behalen van een officieel diploma secundair onderwijs. In het TKO kan men eveneens het diploma secundair onderwijs behalen. De werking van het TKO verschilt sterk van die van de EC. Het TKO kan omschreven worden als het secundair onderwijs voor volwassenen. Om zich in te schrijven bij het TKO moet men minimum 18 jaar zijn. Het TKO richt zich met andere woorden tot volwassenen die een diploma secundair onderwijs willen behalen. In het TKO worden lessen aangeboden die een verplicht karakter hebben voor de cursisten. Cursisten worden niet alleen begeleid doorheen de leerstof, maar ook op persoonlijk vlak (De Win, 2001). Het TKO onderscheidt zich van het gewoon secundair onderwijs door haar meer volwassen aanpak, de begeleiding van de cursisten en door het werken met modules.

De laatste jaren wordt vastgesteld dat het aantal deelnemers aan het TKO en de EC stijgt en dat de ingeschrevenen jonger worden. Mag men hieruit afleiden dat steeds meer jongeren zich bewust worden van het belang van het behalen van een diploma secundair onderwijs? Vormt dit effectief hun toegangsticket tot de arbeidsmarkt, is het een tussenstap naar het aanvangen van een studie in het hoger onderwijs of is het eerder een element van zelfverwezenlijking? Onze kennismaatschappij vereist een hooggeschoolde en flexibele bevolking: is het onder druk hiervan dat jongeren (en ouderen) terugkeren naar de schoolbanken? Zijn deze deelnemers meer en anders gemotiveerd? Daarnaast lijkt het ons ook nodig niet alleen na te gaan wie deze deelnemers zijn, maar ook wat de reden van hun initiële uitval in het gewoon secundair onderwijs was. In dit artikel gaan we dieper in op het profiel en de ervaring van de deelnemers aan de EC en het TKO. Ten slotte zoeken we uit welke groepen ongekwalificeerde schoolverlaters minder de weg naar deze instellingen vinden.

2. DATA

We baseren ons op het onderzoek 'Wie herkanst?' dat werd uitgevoerd in opdracht van het Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming in het kader van het onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek (OBPWO 06.06). De doelstelling van dat onderzoek was een profiel op te stellen van de deelnemers aan de EC en het TKO in Vlaanderen. Specifiek werd ingegaan op de achtergrondkenmerken, de initiële schoolloopbaan, de beweegredenen en ten slotte de keuze tussen en de ervaring met de EC en het TKO van de deelnemers. Hiertoe werden alle kandidaten van de EC die waren ingeschreven voor de twee zittijden in 2007 en alle cursisten van het TKO die waren ingeschreven voor minstens één module van het studiegebied 'algemene vorming' in het najaar van 2007 bevraagd via een schriftelijke vragenlijst. Het volgen van het studiegebied 'algemene vorming' in het TKO is voor alle cursisten een noodzakelijk onderdeel om het diploma secundair onderwijs te kunnen behalen. Via het TKO kan men het diploma secundair onderwijs behalen in de onderwijsvormen ASO, TSO en BSO. De EC bestaat uit vier afdelingen, maar enkel de tweede en de derde afdeling richten zich op het diploma secundair onderwijs. Via de examens van de tweede afdeling behaalt men het diploma secundair onderwijs in het ASO en via de examens van de derde afdeling behaalt men het diploma secundair onderwijs in de onderwijsvormen TSO, BSO en KSO.

De respons bij de EC bedroeg 40% en bij het TKO 50%. In totaal beschikten we over gegevens van 1032 kandidaten van de EC en 1.183 cursisten van het TKO. In totaal zijn dit dus 2.215 respondenten. Vervolgens werd een beroep gedaan op een externe databank die gegevens bevat van ruim 9000 23-jarigen, waarvan 13% het secundair onderwijs ongekwalificeerd verliet. Daardoor konden de deelnemers aan de EC en het TKO vergeleken worden met ongekwalificeerden die niet herkansen en met al gekwalificeerden. Deze databank is afkomstig van het Sonar-onderzoek (Sonar is een acroniem voor de Studie van de overgang van ONderwijs naar Arbeidsmarkt) dat werd uitgevoerd door het steunpunt Studie- en schoolloopbanen. Na de analyse van de kwantitatieve gegevens werden 25 face-to-face-interviews afgenomen met herkansers en niet-herkansers. Kwalitatief onderzoek maakt het immers mogelijk de resultaten van kwantitatieve analyses te nuanceren of beter te kaderen binnen de levensloop. Bovendien zijn de complexe school- en arbeidsloopbaan en de motivaties van herkansers niet in enkele woorden te vatten.

3. PROFIEL VAN DE DEELNEMERS AAN DE EXAMENCOMMISSIE EN HET TWEDEKANSONDERWIJS

Men behaalt zowel bij de EC als bij het TKO het diploma secundair onderwijs, maar de weg daar naartoe verschilt enorm tussen beide systemen. Daarom veronderstellen we dat deze systemen een verschillend publiek aantrekken. Later gaan we dieper in op welke groepen minder door deze systemen worden aangesproken.

Niet alle deelnemers aan de EC kunnen als voortijdige schoolverlaters worden beschouwd. Sommigen onder hen volgen immers les in een privéschool of krijgen huisonderwijs. Deze groep maakt ongeveer 10% uit van de kandidaten van de EC. In hoeverre de keuze voor het privé- of huisonderwijs en de daaraan gekoppelde inschrijving bij de EC gezien kan worden als een tweede kans is moeilijk in te schatten en we besluiten daarom deze groep mee op te nemen in de analyses. Dit ondersteunt eveneens de hypothese dat de EC en het TKO een verschillend publiek aantrekken.

Een vergelijking van het profiel van de kandidaten van de EC met de cursisten van het TKO wordt voorgesteld in tabel 1.

Tabel 1: Profiel van de kandidaten van de Examencommissie en de cursisten van het Tweedekansonderwijs in Vlaanderen (2007)

	Examencommissie	Tweedekansonderwijs
Mannen	58%	41%
Autochtonen	72%	67%
Gemiddelde leeftijd	22 jaar	26 jaar
Bij ouders wonend	67%	46%
Vader hoogopgeleid	45%	25%
Blijven zitten lager onderwijs	13%	26%
Verloop schoolloopbaan in het secundair onderwijs	redelijk moeilijk	zeer moeilijk
Onderwijsvorm bij schoolverlaten		
Algemeen secundair onderwijs	37%	13%
Technisch secundair onderwijs	35%	32%
(Deeltijds) Beroeps secundair onderwijs	18%	44%

	Examencommissie	Tweedekans- onderwijs
Belangrijkste redenen schoolverlaten	schoolmoe, C-attest	schoolmoe, persoonlijke problemen, werk
Geen werkervaring	69%	52%
Job op moment van inschrijving	27%	21%
Periode tussen schoolverlaten en inschrijving	52% < 1 jaar	43% tussen 1 en 5 jaar
Redenen om te herkansen	studiegericht	studiegericht en jobgericht

Het publiek van de EC bestaat iets vaker uit mannen (58%) in vergelijking met het publiek van het TKO, dat meer vrouwen bevat (59%). Dat vrouwen eerder kiezen voor het TKO kan vermoedelijk verklaard worden door de ontstaansgeschiedenis van het TKO, dat opgericht is voor en door vrouwen. Het is echter ook zo dat vrouwen positiever staan tegenover de school. Onderzoek (Derks en Vermeersch, 2001) toont immers aan dat de vrouwelijke geslachtsrol meer conform is aan de schoolcultuur dan de mannelijke geslachtsrol. Deze vaststelling wordt vaak gehanteerd ter verklaring van het feit dat meisjes beter presteren op school dan jongens. In dit onderzoek kan het verklaren waarom vrouwen meer voor het TKO kiezen en mannen meer voor de EC. Als we de deelnemers aan de EC en het TKO als één groep herkansen beschouwen, dan zijn mannen en vrouwen evenveel vertegenwoordigd.

Autochtonen zijn zowel bij de EC als bij het TKO in de meerderheid, maar we stellen vast dat het TKO relatief meer allochtonen aanspreekt (33%) dan de EC (28%). De begeleiding die het TKO voorziet kan voor personen voor wie het Nederlands niet de moedertaal is, doorslaggevend zijn.

De gemiddelde leeftijd bij de EC bedraagt 22 jaar en bij het TKO 26 jaar. Dat is deels te verklaren door het feit dat de minimumleeftijd om zich in te schrijven bij het TKO 18 jaar bedraagt, terwijl er bij de EC geen leeftijdsvoorwaarde is. Bij de EC bleek 13% van de kandidaten jonger te zijn dan 18 jaar, waarvan de grootste groep 17-jarigen zijn (8%). De jongste kandidaat bij de EC was in 2007 maar 13 jaar. Hoogbegaafde jongeren die via de EC sneller het diploma secundair onderwijs in handen willen krijgen blijven echter uitzonderingen. Ouderen worden iets vaker aangetrokken door het lessensysteem van het TKO. We veronderstellen dat iemand die na lange tijd

beslist om te herkansen, meer behoefte heeft aan de extra begeleiding die het TKO biedt. De gemiddelde leeftijd van de totale groep herkansers (bij EC en TKO samen) bedraagt 24 jaar. We stellen dus vast dat de ingeschreven kandidaten vrij jong zijn. Dit bevestigt de bevindingen uit tijdsbudgetonderzoek (Glorieux, e.a., 2006) waarin gesteld wordt dat de kans op het behalen van het diploma secundair onderwijs na de leeftijd van 25 aanzienlijk daalt. Op oudere leeftijd wordt men immers geconfronteerd met de eisen van verschillende levenssferen, zoals werk en gezin. Herkansers ouder dan 30 jaar vormen zowel bij de EC als bij het TKO de minderheid. Als we de gemiddelde leeftijd bij het TKO vergelijken met de leeftijd tijdens de ontstaansperiode van het TKO (jaren 80), dan stellen we vast dat het publiek sterk verjongt en vermannelijkt. Vroeger trok het TKO voornamelijk vrouwen aan van middelbare leeftijd (Michiels en Vandemeulebroecke, 1982).

Vooraf kandidaten van de EC wonen nog thuis bij hun ouders (67%). Cursisten van het TKO staan daarentegen vaker op eigen benen (54%). De iets oudere leeftijd van cursisten van het TKO speelt hier uiteraard een rol in. In een afzonderlijke analyse wordt nagegaan welke invloed de gezinssituatie heeft op de keuze tussen de EC en het TKO, statistisch gecontroleerd voor andere kenmerken zoals geslacht, etnische herkomst, leeftijd, opleidingsniveau vader, schoolloopbaan, werksituatie en inschrijvingsmotieven. Uit deze analyse blijkt dat wie een gezin heeft (en niet alleen woont of bij de ouders thuis) meer kans heeft om toch voor de EC te opteren en niet voor het TKO, gecontroleerd dus voor de andere kenmerken. De EC met zijn flexibeler systeem biedt meer mogelijkheden aan mensen die het diploma trachten te behalen in combinatie met gezinsverantwoordelijkheden.

Vervolgens nemen we het opleidingsniveau van de ouders van de herkansers onder de loep. Aangezien we bijna geen verschillen vaststellen tussen vaders en moeders, beperken we ons tot het opleidingsniveau van de vaders. Vaders van kandidaten van de EC zijn vaak hoogopgeleid (in het bezit van minimum een diploma hoger onderwijs) (45%), in tegenstelling tot het lagere percentage (25%) hoogopgeleide vaders van de cursisten van het TKO. Bij de EC kan dit hoge percentage hoogopgeleide vaders slechts gedeeltelijk verklaard worden door de groep kandidaten uit het privé- of huisonderwijs. Als we deze groep uit de analyses laten, blijkt nog steeds 43% van de vaders van de kandidaten minimum een diploma hoger onderwijs te bezitten.

Zowel in het lager als in het secundair onderwijs kennen cursisten van het TKO een moeilijker schoolloopbaan dan kandidaten van de EC. Onder moeilijke schoolloopbaan verstaan we blijven zitten, veranderen van onderwijsvorm, veranderen van school, en het behalen van B- en/of C-attes-

ten. Cursisten van het TKO bleven in vergelijking met kandidaten van de EC vaker zitten en veranderden vaker van school en/of onderwijsvorm. Cursisten van het TKO zijn dan ook vaker afkomstig uit het BSO, terwijl kandidaten van de EC vaker uit het ASO komen.

De redenen waarom men het secundair onderwijs verliet verschillen eveneens voor kandidaten van de EC en cursisten van het TKO. Voor kandidaten van de EC spelen schoolmoeheid en het behalen van een C-attest een belangrijke rol bij het voortijdig schoolverlaten. Voor cursisten van het TKO spelen, naast schoolmoeheid, persoonlijke problemen en liever willen gaan werken een belangrijke rol.

De meerderheid van de herkansers werkte niet in de periode na schoolverlaten en voor de inschrijving bij de EC of het TKO. Dit geldt voor meer dan twee derde van de kandidaten van de EC en voor de helft van de cursisten van het TKO. Op het moment van inschrijving keert deze situatie zich om: meer kandidaten van de EC hebben een job bij inschrijving (27%) dan cursisten van het TKO (21%). De specificiteit van elke instelling speelt hier uiteraard een rol in. Net zoals bij de gezinssituatie maken werkverantwoordelijkheden het moeilijk om lessen te volgen bij het TKO. Wie werkt en het diploma secundair onderwijs alsnog wil behalen is soms genoodzaakt om dat te doen via de EC.

We stellen vast dat herkansers vrij snel na het verlaten van het secundair onderwijs terecht komen bij de EC of het TKO. Maar liefst 52% van de kandidaten van de EC schreef zich in na minder dan één jaar na schoolverlaten. Bij de cursisten van het TKO schreef de meerderheid (43%) zich in tussen één en vijf jaar na schoolverlaten. Dit bevestigt dat voor een grote groep herkansers de EC een verlenging is van het gewoon secundair onderwijs. Bovendien wordt de EC ook vaak gebruikt om C-attesten in het gewoon secundair onderwijs weg te werken. Het TKO daarentegen spreekt iets meer volwassenen aan die al enige tijd gestopt zijn met studeren en meer werkervaring hebben. Toch komt een deel van de TKO-cursisten (17%) ook bijna rechtstreeks van de schoolbanken.

De redenen om zich in te schrijven verschillen eveneens tussen de herkansers. Studiegerichte beweegredenen (doorstromen naar het hoger onderwijs) primeren bij de kandidaten van de EC. Dit is niet verwonderlijk aangezien kandidaten van de EC vaker uit het ASO komen. Voor cursisten van het TKO zijn naast studiegerichte motieven ook jobgerichte motieven (werk vinden, promoveren, werkzekerheid, ...) erg belangrijk. Vooral bij de kandidaten van de EC maar ook voor een groot deel bij de cursisten van het TKO vormt het diploma secundair onderwijs een tussenstap naar hogere studies.

Werkgerelateerde motieven komen op de tweede plaats. Sociale motieven zoals persoonlijke contacten en het doorbreken van de dagelijkse sleur, die belangrijk waren voor TKO-cursisten 20 jaar geleden (Michiels en Vandemeulebroecke, 1982), worden nu niet meer vermeld.

4. ERVARING VAN DE DEELNEMERS AAN DE EXAMENCOMMISSIE EN HET TWEDEKANSONDERWIJS

Zowel uit de face-to-face interviews als uit de vragenlijsten blijkt dat deelnemers aan de EC en het TKO erg positief zijn over deze instellingen. Driekwart van de kandidaten van de EC zou de EC zeker en vast aanraden bij anderen, bij het TKO stijgt dit zelfs tot 93% van de cursisten die het TKO zouden aanraden. De herkansers zijn tevreden met de tweede kans die ze krijgen. Toch komen er uit de gesprekken met de herkansers enkele knelpunten naar boven.

Kandidaten van de EC ervaren voornamelijk problemen met het cursusmateriaal. Ook in de cijfergegevens stellen we vast dat minder dan de helft beweert goed op de hoogte te zijn van de te kennen leerstof en een vijfde van de kandidaten blijkt ook hinder te ondervinden van de moeilijkheidsgraad van de handboeken, terwijl dit bij het TKO voor slechts 8% het geval is. Kandidaten van de EC dienen immers zelf de leerstof op te zoeken in verschillende handboeken. De EC voorziet een leerplan (het eigen leerplan van de EC) en een omvangrijke lijst met boeken die eventueel gebruikt kunnen worden. Met deze informatie moet de kandidaat aan de slag. Sommige boeken blijken niet meer te bestaan en voor de kandidaat is het moeilijk uit te maken welke boeken voldoende informatie verschaffen. Boeken zijn ook vrij duur, zeker als men per vak meerdere boeken moet aankopen om de leerstof te dekken. Voor wie niet is ingeschreven in een privéschool, het TKO of het schoolprogramma volgt van de school waar men les volgde, is het samenstellen van de cursussen een struikelblok. Dit werkt ook ontmoedigend voor sommigen die aan de EC willen beginnen. Het systeem van de EC is nu eenmaal gebaseerd op zelfstudie, maar anderzijds stellen we vast dat een grote groep herkansers terecht komt bij de EC omdat ze door werken/of gezinsverantwoordelijkheden niet in staat zijn om TKO te volgen. Het is net voor die groep die begeleiding wenst bij het herkansen, maar dit niet kan combineren met werk- en/of gezin, een struikelblok om aan geschikt cursusmateriaal te geraken. Mede doordat deze groep de schoolbanken al enige tijd verliet en op die kanalen geen beroep meer kan doen.

Door de verjonging van de cursisten wordt het TKO meer en meer geconfronteerd met een schoolse sfeer binnen het TKO. Hoewel het TKO deel uitmaakt van het Volwassenenonderwijs en zich ook richt tot volwassenen, schrijven meer en meer jonge schoolverlaters zich in bij het TKO. Een groot deel van hen ondervond problemen in het gewoon secundair onderwijs en stapt over naar het TKO wanneer men de leeftijd van 18 jaar bereikt. De grote aanwezigheid van deze groep jongeren zorgt ervoor dat de aanpak die gericht was op volwassenen meer en meer evolueert naar een schoolse aanpak, zoals in het gewoon secundair onderwijs. Dit heeft nefaste gevolgen voor de oudere cursisten die zich niet langer thuis voelen in de groep. Het is niet de bedoeling dat het TKO een kopie wordt van het gewoon secundair onderwijs. Hierin ligt zeker een uitdaging voor het TKO om haar tweedekansfunctie niet te verliezen.

5. WIE IS ER MINDER VERTEGENWOORDIGD BIJ DE EXAMENCOMMISSIE EN HET TWEDEKANSONDERWIJS?

Naast het opstellen van een profiel van de deelnemers aan de EC en het TKO is het interessant na te gaan welke groepen minder herkansen. Onderzoek over voortijdige schoolverlaters toont aan dat bepaalde groepen meer kans hebben om het secundair onderwijs zonder diploma te verlaten. Mannen hebben in vergelijking met vrouwen meer kans om voortijdig de school te verlaten (Derks en Vermeersch, 2001; Duquet, e.a., 2005; Steunpunt Werk en Sociale Economie, 2009). Ook jongeren met een lagere socio-economische achtergrond vormen op dat vlak een kwetsbare groep (Vranken, e.a., 1998; Douterlungne, 2001; Dekkers, 2003; Duquet, e.a., 2005; Duquet, e.a., 2006). Allochtonen hebben eveneens meer kans op voortijdig schoolverlaten (Nicaise, 2001; Dekkers, 2003; Duquet, e.a., 2005; Duquet, e.a., 2006). Ten slotte hebben ook jongeren met leerstoornissen (Eureka Onderwijs, 2007) en jongeren met persoonlijke of familiale problemen (Van Lieshout, 2003) hiertoe meer kans. Regelmatig wordt aangetoond dat jongeren met een problematische schoolloopbaan meer kans lopen om af te haken (Douterlungne, e.a., 2001; Van Lieshout, 2003; Dekkers, 2003; Duquet, e.a., 2005). Een problematische schoolloopbaan wordt gekenmerkt door zittenblijven, waterval en regelmatig veranderen van school.

Meer inzicht in de groepen die minder vertegenwoordigd zijn bij de EC en het TKO krijgen we door de herkansers (deelnemers aan de EC en het TKO) te vergelijken met niet-herkansers (ongekwalificeerde schoolverlaters die niet zijn ingeschreven bij de EC en het TKO) uit de sonar-databank. Mannen en vrouwen zijn in gelijke mate vertegenwoordigd bij de EC en het TKO

samen. Maar het feit dat mannen vaker dan vrouwen het secundair onderwijs zonder diploma verlaten vormt een indicatie dat mannen in vergelijking met vrouwen zich minder vlug aan een tweede kans wagen. Het opleidingsniveau van de ouders speelt een belangrijke rol bij het verloop van de schoolloopbaan en het uiteindelijke opleidingsniveau van het kind. Zo bedraagt het percentage vaders met minimum een diploma hoger onderwijs amper 9% bij de ongekwalificeerde schoolverlaters die niet herkansen. Dit is een pak minder dan het percentage hooggeschoolde vaders bij diegenen die wel al het diploma secundair onderwijs behaalden (35%). Speelt het opleidingsniveau van de ouders ook een rol bij het nemen van een tweede kans of niet? Wanneer we het opleidingsniveau van de vaders van herkansers onder de loep nemen, stellen we vast dat herkansers qua opleidingsniveau meer gelijkenissen vertonen met gekwalificeerde jongeren. Net zoals bij de gekwalificeerden heeft 35% van de herkansers een hooggeschoolde vader. Dat doet ons besluiten dat herkansers qua opleidingsniveau van de vader een selecte groep vormen binnen de groep ongekwalificeerde schoolverlaters. Schoolverlaters met laagopgeleide ouders vinden met andere woorden minder vaak de weg naar deze alternatieve wegen om het diploma te behalen. Deze cijfers moeten we nuanceren wanneer we een onderscheid maken tussen de EC en het TKO. Het TKO trekt duidelijk meer mensen aan met een lagere socio-economische achtergrond dan de EC. Aangezien we enkel over gegevens beschikken van 23-jarige niet-herkansers kunnen we moeilijk een leeftijdsvergelijking maken met herkansers. Maar de erg jonge gemiddelde leeftijd van deelnemers aan de EC en het TKO toont alleszins aan dat ouderen in het algemeen minder aangetrokken worden tot deze herkansingsvormen.

Het niet deelnemen aan de EC en het TKO kan vele redenen hebben. Eerst en vooral is op de hoogte zijn van het bestaan van instellingen zoals de EC en het TKO een voorwaarde om te herkansen. De EC blijkt iets beter bekend te zijn onder herkansers dan het TKO. Van de kandidaten van de EC heeft 73% al gehoord over het TKO en bij de cursisten van het TKO heeft 84% al gehoord over de EC. Daarnaast moet een voortijdige schoolverlater de nood ervaren van het diploma secundair onderwijs. Wie het diploma niet mist zal minder snel geneigd zijn zich in te schrijven bij de EC en het TKO. Ten slotte moet men, indien er vraag is naar het diploma, in staat zijn hiervoor tijd en middelen vrij te maken om het te behalen.

6. BESLUIT

Vlaanderen wordt vandaag nog altijd geconfronteerd met een hoog percentage voortijdige schoolverlaters in het secundair onderwijs. Alternatieve systemen om het diploma secundair onderwijs te behalen, zoals de EC en het TKO, bieden deze mensen een tweede kans aan. Er werd vastgesteld dat het aantal deelnemers aan deze systemen jaar na jaar toeneemt en dat de deelnemers jonger worden. In dit artikel onderzochten we wie er deelneemt aan de EC en het TKO, wie er minder vertegenwoordigd is en wat hun ervaring is.

De manier waarop de EC en het TKO werken is erg verschillend en we stelden dan ook vast dat zij een verschillend, maar ook gedeeltelijk overlapend, publiek aanspreken. Het TKO spreekt meer vrouwen, ouderen, schoolverlaters met een lagere socio-economische achtergrond, schoolverlaters met een erg moeilijke schoolloopbaan (vaak afkomstig uit het BSO) en allochtonen aan in vergelijking met de EC. Voor TKO-cursisten zijn jobgerichte motieven ook belangrijk om te herkansen, naast studiegerichte motieven. Het publiek van de EC bestaat vaker uit mannen, jongeren en schoolverlaters met een hogere socio-economische achtergrond. Zij komen erg vaak rechtstreeks van de schoolbanken (en vaak afkomstig uit het ASO) en willen zo snel mogelijk het diploma secundair onderwijs behalen om verder te studeren. Voor velen is het diploma secundair onderwijs een tussenstap naar verdere studies. Uit de analyses kwam naar voren dat de keuze tussen de EC en het TKO niet altijd een vrijwillige keuze is. Het TKO is immers moeilijk combineerbaar met werk- en gezinsverantwoordelijkheden. Momenteel wordt er binnen het TKO geëxperimenteerd met gecombineerd onderwijs (zowel afstands- als contactonderwijs) (Decreet, 15 juni 2007) wat de flexibiliteit en combineerbaarheid van het TKO met werk en gezin ten goede komt.

De algemene ervaring van de deelnemers aan de EC en het TKO is erg positief. Wel werden enkele aandachtspunten gesignaleerd zoals het ontbreken van cursusmateriaal bij de EC en de evolutie naar een schoolsere sfeer bij het TKO. Niet alle voortijdige schoolverlaters komen terecht bij de EC of het TKO. Vooral ouderen en schoolverlaters met een lagere socio-economische achtergrond zijn ondervertegenwoordigd onder de herkansers.

Als conclusie van dit onderzoek kunnen we stellen dat de EC en het TKO op prijs worden gesteld door zo goed als elke herkanser. Om welke redenen men ook afhaakte in het voltijds secundair onderwijs, via deze instellingen komt een diploma secundair onderwijs toch binnen handbereik. De specifieke werking van beide vormen van herkansen zorgt ervoor dat niet alle

groepen in dezelfde mate vertegenwoordigd zijn binnen elke instelling. Er moet blijvende en zelfs extra aandacht zijn voor die groepen die nog in mindere mate bij de EC of het TKO terechtkomen, nadat ze voortijdig uit het regulier secundair onderwijs uitstroomden. Op die manier behalen steeds meer mensen alsnog het diploma secundair onderwijs, waardoor sociale mobiliteit voor een grotere groep mensen realiteit wordt.

7. BIBLIOGRAFIE

Decreet van 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs, *Belgisch Staatsblad*, 31 augustus 2008.

Dekkers, H., “Voortijdig schoolverlaten”, in: Creemers, H., Bosker, R. en Dekkers, H. (red.), *Onderwijskundig lexicon editie 3*, Alphen aan de Rijn, Kluwer, 2003, p. 9-75.

Derks, A. en Vermeersch, H., *Gender en schools presteren. Een multilevel-analyse naar de oorzaken van de grotere schoolachterstand van jongens in het Vlaams secundair onderwijs. Verslag van het project 'Onderzoek naar het verschil in schools presteren tussen jongens en meisjes in Vlaanderen*, Onderzoeksrapport Katholieke Universiteit Leuven en Vrije Universiteit Brussel, 2001.

De Win, I., “Situering en analyse van het Tweedekansonderwijs in Vlaanderen”, in: *Gids sociaal-cultureel en educatief werk*, 31 (2001), p. 45-57.

Douterlungne, M., Van De Velde, V., Rubbrecht, I., Van Valckenborgh, K., Lauwereys, L., Nicaise, I., en Van Damme, J., *Ongekwalficeerd: zonder paspoort? Een onderzoek naar de omvang, karakteristieken en aanpak van de ongekwalficeerde onderwijsverlaters*, Leuven, Hoger Instituut voor de Arbeid, 2001, 183 p.

Duquet, N., Glorieux, I., Laurijssen, I. en Van Dorsselaer, Y., *Problematische schoolloopbanen. Zittenblijven, waterval en ongekwalficeerde uitstroom in het secundair onderwijs*, Onderzoeksrapport, Vrije Universiteit Brussel, 2005, 54 p.

Duquet, N., Glorieux, I., Laurijssen, I. en Van Dorsselaer, Y., *Wit krijgt schrijft beter. Schoolloopbanen van allochtone jongeren in beeld*, Antwerpen, Garant, 2006, 106 p.

Eureka Onderwijs, *Leerstoornissen: een korte beschrijving*, internet, 2007, <http://www.letop.be>

Glorieux, I., Koelet, S., Mestdag, I., Moens, M., Minnen, J. en Vandeweyer, J., *De 24 uur van Vlaanderen. Het dagelijkse leven van minuut tot minuut*, Tielt, Lannoo Campus, 2006, 240 p.

Michiels, K. en Vandemeulebroecke, L., “Deelnemers aan het Tweedekansonderwijs: wie zijn ze en waarom doen ze het?”, in: *Volksopvoeding*, 31 (1982), nr. 5, p. 373-388.

Nicaise, I., “Onderwijs en armoedebestrijding: op zoek naar een nieuwe adem”, in: Vranken, J., Geldof, D., Van Menxel, G. en Van Ouysel, J. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting jaarboek 2001*, Leuven/Leusden, Acco, 2001, 495 p.

Steunpunt werk en sociale economie *Ongekwalficeerde uitstroom in de Europese Unie, België en de gewesten, 1999-2007*, internet, 2009, <http://www.steunpuntwse.be>

Van Lieshout, M., *Voorkomen beter dan herstellen. Jongeren over de oorzaken en aanpak van voortijdig schoolverlaten*, Antwerpen, Garant, 2003.

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, *Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap*, internet, 2007, <http://www.ond.vlaanderen.be/secundair/examencommissie/>

Vranken, J., Geldof, D. en Van Menxel, G. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting jaarboek 1998*, Leuven/Amersfoort, Acco, 1998, 392 p.

